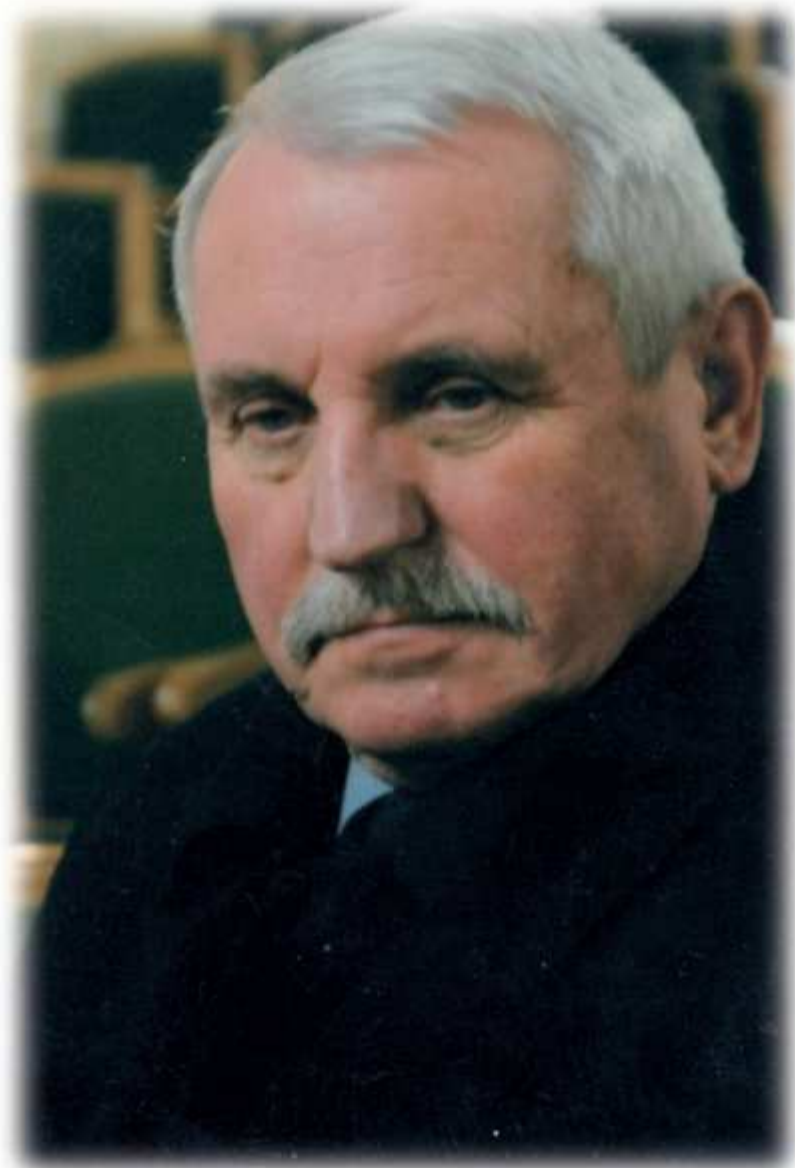

ПОСТАТІ, ПОДІЇ, ПОВІДОМЛЕННЯ**До 80-річчя професора С. П. Позняка**

2 липня цього року виповниться 80 років доктору географічних наук, заслуженому професорові Львівського національного університету імені Івана Франка, професорові кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів, академіку АН вищої школи України, голові Львівського відділення Українського товариства ґрунтознавців і агрохіміків, Почесному голові Українського географічного товариства, відомому вченому-ґрунтознавцю, географу, засновнику Львівської наукової школи генетичного ґрунтознавства, дійсному членові НТШ, заслуженому діячеві науки і техніки України Степанові Павловичу Позняку.

Народився Степан Павлович у містечку Олесько Золочівської територіальної громади Львівської області. У 1950-1960 рр. навчався в Олеській загальноосвітній школі. У 1960-1961 рр. здобув спеціальність токаря з металу у Львівському технічному училищі № 8, після закінчення якого деякий час працював робітником на заводі мотовелосипедів у м. Львові.

У 1961 році вступив до Львівського державного університету імені Івана Франка (нині – Львівський національний університет імені Івана Франка) на географічний факультет, де навчався за спеціальністю «Географія», спеціалізація – «Географ-геоморфолог». В 1966 році обійняв посаду інженера науково-дослідного сектору ЛДУ. Продовжував вивчати сучасні геоморфологічні процеси в Карпатах під керівництвом кандидата географічних наук, доцента Я. С. Кравчука. В 1967 р. перейшов на роботу ґрунтознавчої експедиції НДС ЛДУ, брав

участь у проведенні великомасштабних ґрунтових обстежень у Північно-Казахстанській і Кокчетавській областях Казахстану.

У 1969 році вступив до аспірантури кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Одеського державного університету імені Іллі Мечникова під науковим керівництвом професора І. М. Гоголева. В 1969 році брав участь у проведенні великомасштабних ґрунтових обстежень у Читинській області Росії. У 1969-1970 рр. служив у війську в м. Феодосія. Після демобілізації був поновлений в аспірантурі і розпочав вивчення впливу зрошення на генетичну природу чорноземів півдня України.

Закінчивши навчання в аспірантурі 1973 р., С. П. Позняк отримав скерування на посаду молодшого наукового співробітника Проблемної науково-дослідної лабораторії географії ґрунтів і охорони ґрунтового покриву Чорноземної зони кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів ОДУ. Захистив кандидатську дисертацію «Зміна властивостей південних чорноземів Правобережної України під впливом зрошення» і у січні 1975 року отримав науковий ступінь кандидата географічних наук, а в червні 1978 року йому було надано вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю «Біогеографія і географія ґрунтів». В тому ж році Степан Павлович перейшов на посаду доцента кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Одеського університету. Працюючи на посаді доцента розробив курси «Ґрунтознавство», спецкурси «Фізика ґрунтів», «Морфологія і діагностика ґрунтів». «Методи ґрунтового-меліоративних досліджень» та інші. Виконував важливі науково-дослідні роботи з держбюджетної та госпдогвірної тематики, пов'язані з вивченням динаміки сучасних ґрунотворних процесів у чорноземах півдня України, зумовлених зрошенням і дренажем.

У жовтні 1992 року в Ґрунтовому інституті ім. В. В. Докучаєва (м. Москва) С. П. Позняк успішно захистив докторську дисертацію «Зрошені чорноземи південного заходу України». 1993 року йому було надано науковий ступінь доктора географічних наук.

Понад 25 років С. П. Позняк вивчав динаміку сучасних ґрунотворних процесів теплої і помірної фації степової зони України, зумовлених зрошенням слабомінералізованими водами рік Дунаю, Дністра, Інгульця, Дніпра, водами опріснених лиманів (Сасик, Китай, Ялпуг), а також впливом зрошення на склад і властивості темно-каштанових ґрунтів Каховської зрошувальної системи.

Комплексне вивчення динаміки сучасних ґрунотворних процесів знесолення, декарбонізації, підлуження, осолонцювання, знеструктурування, ущільнення, оглеєння, іллімеліризації, дезагрегації, внутрішньоґрунтового вивітрювання, гідросегодизації, кіркоутворення засвідчило, що розвиток цих процесів відіграв істотну роль у тотальній деградації речовинного складу і властивостей чорноземів. Причому основна роль в розвитку негативних процесів належить особливостям складу поливних вод.

У вересні 1993 р. Степана Позняка обрано завідувачем кафедри географії ґрунтів (з 2002 р. кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів) Львівського національного університету імені Івана Франка. У жовтні 1994 р. Йому надано вчене звання професора кафедри.

Наукова діяльність у Львівському університеті спрямована на вивчення ґрунтового-екологічних проблем Західного регіону України, вирішенні актуальних теоретичних і прикладних питань ґрунтознавства, географії ґрунтів, екології землевпорядкування, використання, відтворення та охорони ґрунтів.

Дослідження Степана Позняка та його учнів зробили вагомий внесок у розвиток генетичного ґрунтознавства, географії, меліорації, екології та класифікації ґрунтів, зокрема: з'ясовано географічні закономірності розподілу та просторово-часові зміни головних елементів клімату ґрунтів західних областей України; з'ясовано внутрішню фаціальну диференціацію чорноземоутворення і властивостей чорноземів; розроблено та обґрунтовано діагностичні критерії елементарних ґрунотворних процесів у Передкарпатті; встановлено параметри змін властивостей чорноземів помірної та холодної фацій; проведено оцінку сучасного стану меліорованих ґрунтів Малого Полісся; досліджено антропогенну трансформацію ґрунтів Сокальського Пасма; досліджено характер та оцінено інтенсивність і

спрямованість ґрунтотворних процесів у рендзинах Малого Полісся; розроблено нові методологічні підходи до оцінки кислотно-основної буферності буроземів Чорногірського масиву Українських Карпат; досліджено особливості гумусового стану опідзолених ґрунтів Пасмового Побужжя; досліджено фторний режим ґрунтів південного заходу України; з'ясовано структуру ґрунтового покриву Гологоро-Кременецького горбогір'я та Волинської височини; досліджено причини виникнення та розвитку процесів фізичної деградації ґрунтів Передкарпаття; ґрунтовно вивчено буроземи пралісів Українських Карпат; проведено комплексне дослідження алювіальних ґрунтів заплави Західний Буг; досліджено трансформацію природних властивостей дерново-підзолистих ґрунтів легкого гранулометричного складу Західного Полісся; вивчено і систематизовано наукову спадщину ґрунтознавців західних областей України; досліджено ієрархічні рівні структурної організації ґрунтів та їх функціональні особливості в межах Пасмового Побужжя; з'ясовано характерні процеси та ознаки антропогенної трансформації рендзин Подільських Товтр; проведено комплексні дослідження гірсько-лучно-буроземних ґрунтів Свидовецького та Чорногірського масивів Українських Карпат.

У Львові сформувалася наукова школа генетичного ґрунтознавства, пов'язана з науковою діяльністю професора С. Позняка. Професор здійснює керівництво науковою роботою аспірантів і є науковим консультантом докторів наук. Під його керівництвом захищено 9 докторських і 21 кандидатські дисертації.

С. Позняк опублікував 375 наукових праць у вітчизняних і зарубіжних виданнях, зокрема 13 монографій у співавторстві із започаткованої ним серії «Ґрунти України», перший україномовний підручник «Ґрунтознавство і географія ґрунтів» в двох томах, навчальні посібники «Картографія ґрунтового покриву», «Чинники ґрунтотворення», «Соціальне ґрунтознавство», «Господареві про ґрунти і право на них», «Актуальні проблеми ґрунтознавства і географії ґрунтів», «Антропогенні ґрунти».

Під керівництвом С. П. Позняка створено цифрову карту ґрунтів України, проведено ґрунтово-географічне районування України. З ініціативи С. Позняка на географічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка створено навчально-наукову лабораторію аналізу ґрунтів і природних вод, започаткована серія «Українські ґрунтознавці» і видано 2 монографії; створено галерею монолітів різних типів ґрунтів.

Професор С. Позняк є почесним членом Товариства ґрунтознавців республіки Молдова, нагороджений золотою відзнакою Польського товариства ґрунтознавців, нагороджений знаком «Відмінник освіти України».

У свій ювілей професор Степан Позняк сповнений творчих сил і задумів, з активною позицією щодо напрямків розвитку ґрунтово-географічної науки і освіти.

Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПАМ'ЯТІ ВЧЕНОГО

23 березня відійшов у засвіти видатний вчений, один з найвідоміших українських мінералогів, доктор геолого-мінералогічних наук, професор, академік Вищої школи України, заслужений професор Львівського національного університету імені І. Франка, лауреат Державної премії України в галузі науки, дійсний член і голова геологічної комісії Наукового товариства імені Шевченка, наш земляк, Орест Іллярович Матковський. Народився 17 листопада 1929 р. в с. Терпилівка Підволочиського району, де минуло його дитинство, навчання в початковій школі. Протягом 1945-1948 рр. навчався в Підволочиській середній школі, а у 1948 р. після успішних вступних іспитів з 6 предметів вступив на перший курс геологічного факультету Львівського університету імені І. Франка. У 1953 році завершив навчання й отримав диплом з відзнакою із присвоєнням кваліфікації інженера-геолога.

Після закінчення університету вчився в аспірантурі на кафедрі мінералогії під науковим керівництвом тоді вже ректора університету, чл.-кор. АН УРСР, професора Є. Лазаренка. У 1957 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Мінералогія осницького комплексу Волині». Робота була рекомендована для демонстрації на виставці наукових праць молодих вчених у Брюсселі. З 1956 р. - асистент кафедри мінералогії, з 1961 р. - доцент кафедри. В 1975 р. захистив докторську дисертацію на тему «Мінералогія та умови утворення давніх ендегенних комплексів Мармароського масиву (Східні Карпати)». Із 1977 р. – професор кафедри мінералогії. З 1974 по 1999 рр. завідував кафедрою мінералогії. За час роботи на кафедрі читав курси «Мінералогія», «Методи мінералогічних досліджень», «Розшукова і технологічна мінералогія», «Мінералогічний аналіз», «Прикладна мінералогія», «Основи мінералогії України», «Генетична мінералогія», «Мінералогія України», спецкурси «Геохімічна спеціалізація і рудоутворення», «Акцесорні мінерали», «Мінералогічний аналіз шліхів», «Типоморфізм мінералів і комплексне використання мінеральної сировини». З 1980 по 1996 рр. О. Матковський був деканом геологічного факультету, очолював спеціалізовану вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій з трьох спеціальностей. За його підтримки та сприяння було захищено десятки кандидатських і докторських дисертацій. Наукова діяльність вченого присвячена, головню, вирішенню важливих проблем мінералогії загалом та мінералогії й корисних копалин України зокрема. В його творчому доробку понад 600 публікацій, серед яких 16 монографій, два підручники і два навчальні посібники, сотні статей з різних питань мінералогії і суміжних наук, нариси з історії науки. Переважають праці з проблем регіональної мінералогії, типоморфізму мінералів (зокрема такі капітальні роботи як «Генезис мінералів», 656 с., 2003; «Основи мінералогії України», 856 с., 2009; «Історія мінералогії в Україні», 460 с., 2019 та ін.). Головними об'єктами досліджень були Український щит та Українські Карпати. Вчений відкрив один новий мінеральний різновид, понад 10 мінералів раніше не відомих на території України, вперше склав схематичну карту мінералогічного районування території України. Розробки сприяли відкриттю трьох родовищ золота в Закарпатті. У 1961 р. О. Матковський став відповідальним секретарем редколегії «Мінералогічного збірника», з 1974 р. – заступником відповідального редактора, а з 1980 р. – головним редактором часопису. З 1980 р. О. Матковський – віце-президент Українського мінералогічного товариства й голова його Львівського відділення, з 1993 р. – керівник наукової ради з проблем мінералогії, петрографії і геохімії Відділення наук про Землю Академії наук вищої школи України. Тривалий час був також членом наукової експертної комісії з геології Міносвіти України, членом експертної комісії з геології ВАК України, віце-

президентом Львівського геологічного товариства, заступником головного редактора часопису «Записки Українського мінералогічного товариства».

У 1983 р. удостоєний Державної премії України в галузі науки і техніки. Його обрано академіком Вищої школи України, відзначено урядовими та міжвідомчими нагородами: орден Дружби народів (1990), медалі «За доблесну працю» (1970), «За заслуги у розвідці надр» (1989), В.І. Лучицького Держкомгеології України (1999). У 2001 р. - удостоєний почесного звання «Заслужений професор Львівського національного університету імені І.Франка, у 2004 р. Мінекології і природних ресурсів України присвоїло йому звання «Почесний розвідник надр», а на початку 2005 р. вчений отримав нагороду Ярослава Мудрого АН Вищої школи України за навчальний посібник «Прикладна мінералогія». Цього ж року Спілка геологів України нагородила його медаллю Є. Лазаренка за внесок у мінералогію, а Державна геологічна служба України – пам'ятним знаком ім. Л. Лутугіна «За заслуги в розвідці надр».

Орест Іллярович був закоханим в мінералогію, надзвичайно працьовитим й плідним науковцем, улюбленцем студентів геологічного факультету, просто доброю й чуйною людиною. Він ввів мене в геологію, в науку, з ним та академіком Є. Лазаренком у мене була перша в житті експедиція в Чивчинські гори і він сприяв моєму долученню до географії. Його передчасно померлий син Андрій, доктор фізико-математичних наук, директор Інституту радіоелектроніки у Львівській політехніці, був моїм найближчим другом. Пам'ять про цю Людину з великої літери – в моєму серці.

проф. Сивий М.